

Zemina, Jaroslav

Proslov k otevření výstavy "Památce Josefa Šímy" v Národní galerii v Praze 1. září 1971

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. F, Řada uměnovědná. 1973, vol. 22, iss. F17, pp. 184-185

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110593>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Das erstemal zu Reichern acto disser Arbeidt empfangen
 drei und dreissig Gulden gegen meiner Gwidung welche anietzo
 nichts gild
 das anderdemal gegen Gwidug (!) fufzig Gulden von aeier Ganaden
 aus den Bedersbarg /?/
 dar Steinmitzmeister zwei und funtzig Gulden 13 X
 welche in aein Contract aeingeschrieben sein
 heid dado von Iro Hochwirden und Genaden
 das ist den 1 decenber
 aein hundert Guldien

Johen Adam Nesmann
 Bildhauer

Bildhauer-Contract
 Dar ganse Emfung bedrug sich auf zwei hundert finf und
 dreichsig fl 13 X 1 d

Miloš Stehlík
 (Brno)

PROSLOV K OTEVŘENÍ VÝSTAVY „PAMÁTCE JOSEFA ŠÍMY“ V NÁRODNÍ GALERII V PRAZE 1. ZÁŘÍ 1971

Když jsme na jaře 1968 ve Valdštejnské jízdárně rozvěšovali obrazy Josefa Šímy, nevěděli jsme, že za tři léta se s některými z nich v Praze shledáme opět — ale už na umělcově výstavě posmrtné. Tuto výstavu věru nikdo neplánoval; plánovala a připravovala se jen smrt. Uvědomovali jsme si sice čas od času její blízkost, jak přicházely zprávy o tom, že se umělcův zdravotní stav zase zhoršil, když však konečně udeřila, ukázalo se, že jsme na ni nebyli ani v tomto případě připraveni. A tak se nelze divit, že naše dnešní rozehvěnění je něčím jiným než běžnou vernisážní trémou. Nemá vlastně nic společného s naší profesí: je to rozehvěnění založené na něčem zcela obecném, na smutku, že kdosi odešel a již se nevrátí. A je tím hlubší, čím ostřeji si s uplývajícími dny uvědomujeme, že odešel nejen náš největší výtvarník přítomnosti, nýbrž i jeden z největších, nejlidštějších lidí. Umělecké a lidské klady nechodí vždy ruku v ruce, ale v Šimovi se sdružily ve vzácné jednotě a harmonii. Byl opravdu takový, jaké jsou jeho obrazy, nesmírně jemný, nesmírně prostý a přirozený, máje tedy právě to, čeho se tolika dnešním umělcům tolik nedostává a zač jako by se styděli. On se za svou jemnost, prostotu a přirozenost nestyděl, neboť byl moudrý. Věděl přesně, jaký je a jaký být nemůže ani být nesmí. Pocit méněcennosti, jenž tak často křiví charaktery, asi neznal. Nepoznal, co je to nenávidět z ukřivdnosti, a proto patrně ani nedovedl závidět. Svě úsilí nikdy neživil malicherností. Byl navýsost laskavý a měl neobyčejnou schopnost milovat — věrně milovat. Značná část jeho lásky patřila české zemi. I když se jeho malířský výraz plnil stále víc francouzskou skutečností (zejména v tom, jak zde hmotnost a tvarovost ustupovala prostorovosti a hlavně světelnosti — té chvějivé světelnosti prosycené i v Paříži parami Atlantiku), nepřestával se Šíma v myslí vracet do krajů svého mládí, takže naprosto zákonitě byla příroda, stromy, trávy a vody ještě v jeho malbách ze čtyřicátých let, například v Zoufalství Orfeově nebo v Lidech Deukalionových, v podstatě touž přírodou, kterou zpodoboval roku 1919 za pobytu v Brně. Proto také tuň, v níž mizí jeho nešťastný Ikaros, je tůní pražské Šárky. A typické tvary Šimových mlinných mraků do sebe přijaly natrvalo cosi z cárů mlh, jež za jistých večerů stoupají z proláklín nedaleko umělcovy rodné Jaroměře. — Stejně tak samozřejmě jako zůstával Čechem, byl však Šíma i Evropanem, a byl jím až do těch antických kořenů evropanství, jejichž sílu a délku si uvědomoval jasně jak málokdo jiný; snad proto tak jasně, že přes všechno Šimovo výjimečné vzdělání neměla jeho znalost antiky, antických mythů, nic z vyčtené učenosti. Nebude literátským obrazem, řeknu-li, že Šimovým učitelem antiky byl sám život, ono prolínání věcí lidských a mimolidských i nadlidských v něm, onen plodný zápas člověka s přírodou a o přírodu, který je náplní našeho života. To on Šímu vlastně přivedl k řeckému starověku, k uvědomění, že jen máloco po něm a nic před ním tak plně a čistě nevyjádřilo proměny tohoto věčného zápasu, a že proto právě antika zahájila novou

kulturní éru: éru kultury v užším slova smyslu evropské. Díky přirozenosti, ba lze říci přírodnosti této Šimovy cesty (a Šíma byl přírodě tak blízko, že nikdy nepotřeboval umenšovat to, co ho od ní dělilo, snahou tvořit jako ona: tvořil prostě s přírodou), díky přirozenosti této umělcovy cesty do historie nebude možno považovat jeho dílo při vší jeho přináležitosti k pozdní, stárnoucí kultuře Evropy ani v nejmenším za úpadkové. Historismus mu byl cizí právě tak jako primitivismus, protože minulost a prastaré tradice v něm žily naplno. Ne náhodou vysvětloval Šíma fantasií (mysle pochopitelně především na svou vlastní obrazotvornost) jako rozpomínání; jako probouzení představ dávno v člověku usnuvších, o jejichž existenci už ani nevěděl. I proto je Šimovo magické dílo prosto jakékoli křečovitosti a násilnosti. Z těchto všech příčin bude náležet k tomu nejpositivnějšímu, nejkonstruktivnějšímu, co dalo evropské výtvarné umění dvacátého století lidstvu. Pravil jsem umění, měl bych však spíše říci citění a myšlení. Neboť Šíma patřil k těm největším malířům, pro něž malba není cílem, ale prostředkem; nástrojem myšlenky. A to je asi vůbec to nejcennější, co českým výtvarníkům, tak náchylným k nemocem z povolání, mohl odkázat. Domnívám se, že o tom i nynější nevelká výstava promlouvá řečí naprosto srozumitelnou. Šťastný je osud umělce, z jehož posmrtné výstavy vyzáhuje tolik posilující a ozdravující energie, kolik z této. V tom smyslu je osud Josefa Šímy vpravdě jedním z mimořádně šťastných.

*Jaromír Zemina
(Praha)*

